

Oslo, 15. april 2015

## **Høringssvar til myndighetenes utkast til Norges statsrapport til FN komiteen som overvåker konvensjonen om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD).**

Norsk Forbund for Utviklingshemmede (NFU) takker for muligheten til å komme med innspill til statens rapport til FN-komiteen for rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne før den ferdigstilles og sendes FN innen komiteens frist den 3. juli 2015.

### **1. Generelt**

Statens rapport er verken så omfattende eller så grundig som NFU hadde forventet. Høsten 2014 kom vi med innspill gjennom SAFO. Ingen av disse kommentarene er kommet med i rapporten. Rapporten fremstår som et tidlig utkast, med ulike bidragsyttere, som ennå ikke er gitt en helhetlig form. Det har ført til at det er valgt forskjellig detaljeringsgrad/omfang i beskrivelsene av de ulike artiklene. Det er i liten grad redegjort for utfordringer i rapporten.

Norge har et generelt godt lovverk som gjelder for alle, også for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Sentral lovgivning som er viktig for gjennomføring av rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne er utelatt og rapporten inneholder dårlig med beskrivelser av iverksatte tiltak og tallmateriale.

Heller ikke i de tilfeller hvor det finnes konkrete lov- eller forskriftshjemler for innføring av ulike tiltak er disse vist til. Vi har en del gode ordninger i Norge som andre land kanskje kunne latt seg inspirere av, som for eksempel ordninger innenfor folketrygden som «ung ufør», omsorgslønn, lovpålagte brukermedvirkningsordninger i kommuner, NAV og helseforetakene, barns rett til å gå på nærscole og en individuelt tilpasset opplæringsplan, hjelpemiddelområdet, ordningen med arbeids- og utdanningsreiser, og tolkeordninger for døve og hørselshemmede. Mange av disse ordningene er gode og fortjener omtale i statens rapport, selv om ordningene ikke nødvendigvis er omfattende nok, eller praksis omkring regelverket ikke alltid er godt nok.

Vi er glade for at staten har iverksatt en utredning om konsekvenser ved en eventuell norsk tilslutning til den valgfrie protokollen om individuell klagerett til CPRD. Imidlertid sier rapporten ingen ting om hvordan en fremtidig signering og ratifisering av tilleggsprotokoll om individuell klagerett vurderes eller om en fremtidig inkorporering av CRPD i norsk lov vurderes. Rapporten

bør uttrykkelig klargjøre hvorfor CRPD ikke er inkorporert, eventuelt noe om den er planlagt inkorporert.

## **2. Spesielt om de enkelte bestemmelser**

### **Konvensjonens artikler 1-5**

Statens rapport beskriver ikke om konvensjonens formålsbestemmelse anses oppfylt, jf artikkel 1.

Konvensjonen forutsetter et paradigme-skifte i synet på funksjonshemmede. Det skal skje endring fra å ha et medisinsk/sosialt perspektiv på nedsatt funksjonsevne til å ha et sosiokulturelt perspektiv, hvor individets menneskerettigheter, og rett til å ikke bli forskjellsbehandlet på grunn av sin nedsatte funksjonsevne fokuseres. Dette paradigmeskiftet er i liten grad inntatt i statens foreløpige rapport. Det er for eksempel viktig for oss at «språk» skal omfatte talespråk og tegnspråk. Dette er ikke nevnt i statens rapport, noe som usynliggjør synshemmede, døve og hørselshemmede som en språklig gruppe. Vi minner om at Stortingsmelding nr. 35 (2007-2008) Mål og mening anerkjenner norsk tegnspråk som et norsk språk og en del av den norske kulturarven, noe som vi ber om reflekteres i statens rapport.

Rapporten skal ikke bare gjøre rede for regelverk og tiltak, men i samsvar med CRPD artikkel 4 nr. 1, bokstav b også gjøre en grundig vurdering av hvordan disse etterleves i praksis. En analyse av praksis er fraværende i det nåværende rapportutkastet. For eksempel er det ikke inntatt grunnleggende tall fra LDO og LDNs praksis knyttet til nedsatt funksjonsevne, som ville vært naturlig på s 8.

Når det gjelder hva som er inkludert i rapporten om artikkel 4 er vi usikre på det helhetlige perspektivet omkring hva som er valgt inntatt i rapporten. Hvorfor akkurat dette? Det står for eksempel noe om forskning, men veldig kort.

Rapporten beskriver ikke hvordan staten oppfyller sin forpliktelse til aktivt å trekke inn funksjonshemmede og de organisasjoner som representerer dem i beslutningsprosesser, jf CRPD artikkel 4 nr. 3. Isteden beskrives ulike prinsipper for lokaldemokrati som i stor grad ser på rammevilkårene til fylkeskommunene og kommunen, og ikke reell brukermedvirkning. Gitt at brukermedvirkning er et viktig prinsipp, er den nærmere beskrivelse av tiltakene som gjennomfører dette prinsippet som gis på side 13 og 14 utilstrekkelig. Rapporten bør tydeliggjøre forskjellen mellom brukerorganisasjoner og brukermedvirkning på individnivå, tjenestenivå (både kommunalt, regionalt og nasjonalt) og systemnivå (både ift politisk nivå og byråkratiet). At brukermedvirkning på noen områder er lovfestet må tydeliggjøres.

Norge baserer seg på sektoransvar-prinsippet, men har ingen sentral enhet for brukermedvirkning, som for eksempel et sentralt råd for funksjonshemmede. Dette medfører dårlig koordinering av problemstillinger relatert til nedsatt funksjonsevne.

Statsrapporten fremhever på side 10 at kapasitet, kvalitet og det tverrfaglige samarbeidet for analyse og forskning omkring temaet personer med nedsatt funksjonsevne er styrket. Det bes om at dette konkretiseres, idet vår oppfatning er at det er få forskningsmiljøer som studerer levekårene til personer med nedsatt funksjonsevne, og at tallmateriale og analyser mangler på en rekke områder.

Under overskriften «Økonomiske støtteordninger» nevner statsrapporten folketrygden, kontantstøtte og barnetrygd. Kontantstøtte og barnetrygd er ikke et spesielt tiltak rettet mot nedsatt funksjonsevne. Rapporten henviser til Common Core Document som på side 24 har en lenke til oversikt over det norske trygdesystemet. Det gode med folketrygdloven og alle dens ordninger som for så vidt gjelder alle, men hvor enkelte er spesielt relevante for funksjonshemmede, herunder AAP, uføretrygd, pleiepenge, opplæringspenge, grunn- og hjelpestønad, bør etter vår oppfatning konkretiseres i selve rapporten.

Det hadde vært nyttig med en beskrivelse av rettstilstanden etter artikkel 5. En konkretisering av rettigheter knyttet til ikke-diskriminering for varer og tjenester etterspørres spesielt.

### **Artikkel 6 og 7 – kvinner og barn**

Både når det gjelder kvinner og barn med nedsatt funksjonsevne (artikkel 6 og 7) savnes en nærmere redegjørelse for de særlige utfordringer disse gruppene har fordi de er barn og kvinner. Noe statistikk fremkommer for artikkel 6, mens ingen statistikk gis for artikkel 7. Vi ser gjerne at konkrete tilbud som for eksempel barnehabilitering i spesialisthelsetjenesten og støtte til sommerleirer til funksjonshemmede barn inkluderes her. (Sommerleirer beskrives i rapportens side 63. Vi mener at dette hører hjemme under artikkel 7).

For mange organisasjoner er tematikken «rettsløse barn» sentralt. Barn med nedsatt funksjonsevne kan plasseres på institusjon (avlastningshjem) mot egen vilje, basert på enkeltvedtak gjort av saksbehandler i kommunen og uten at det foreligger noe legitimt tvangsgrunnlag, ei heller formell klageinstans. At barnekonvensjonens regler om barns beste aldri blir vurdert i denne forbindelse er ikke nevnt. Et vedtak om omsorgsovertakelse, er på barnevernsområdet, sett på som et meget inngripende tiltak. Når et barn i perioder bor i avlastningsbolig eller barnebolig er det ikke snakk om omsorgsovertakelse. Vedtaket innebærer like fullt at barnet tilbringer deler av oppveksten på institusjon med andre omsorgspersoner enn sine foreldre, men ansees da ikke som et meget inngripende tiltak. BPA-ordningen er en tjenesteform som avhjelper disse utfordringene og muliggjør for barn å bo hjemme. Det savnes en beskrivelse i rapporten som tallfester behov for avlastningsboliger og bruk av BPA-ordningen i hjemmet.

### **Artikkel 8 - bevisstgjøring**

En konkretisering av og redegjørelse for de «ulike tiltak og virkemidler» for bevisstgjøring og brukermedvirkning myndighetene prioriterer ville være opplysende under kommentarene til artikkel 8. Rapporten inneholder ingen informasjon om hvordan staten driver med bevisstgjøring om selve konvensjonen. Rapporten fokuserer på brukermedvirkningen, men lite om hva staten gjør ellers – helt konkret- når det gjelder bevisstgjøring. F.eks holdningsendringsskampanjer?

Rapporten beskriver betydelig kontakt mellom FFO/SAFO og myndighetene, men ikke at Statens råd for funksjonshemmede er nedlagt. Dette innebærer manglende kontakt på generelt/overordnet nivå.

Når det gjelder hva som konkret gjøres med media i forhold til læresteder, rekruttering, medieproduksjon og mangfolds-politikk ber vi om at rapporten konkretiserer hva staten har gjort på dette området. Dette i lys av at de færreste mangfolds-policyer inkluderer funksjonshemmede. Rapporten refererer ikke til medierapporten finansiert av Bufdir. Hovedkonklusjoner i denne er at de fleste lærestedene ikke ser noen grunn til å inkludere funksjonshemmede i undervisningen, jf. kap. 7, og at redaksjonene stiller seg likegyldige, og ikke er positive til rekruttering av funksjonshemmede, jf. kap 8. Redaksjonene mener funksjonshemmede ikke passer i slike jobber (stor fart og mye stress) og ser ikke at de har utfordringer i hva som fremstilles.

Statens rapport viser videre til Oslo deklarasjonen. Denne har ikke Norge svart på, slik at det er uklart for oss om deklarasjonen er i aktivt bruk eller ikke. En beskrivelse av hvordan denne brukes ville vært opplysende.

## **Artikkel 9 – tilgjengelighet**

I forhold til artikkel 9 ønsker vi å henvise til FFOs innspill til høringen.

## **Artikkel 10 – Rett til liv**

Det fremgår av CPD-komiteens retningslinjer for rapportering (CPRD/C/2/3) at staten etter artikkel 10 skal rapportere på:

“Whether the legislation recognizes and protects the right to life and survival of persons with disabilities on an equal basis with others

Whether persons with disabilities are being subject to arbitrary deprivation of life”.

Ulike andre sider ved retten til liv, som for eksempel det faktum at personer med nedsatt funksjonsevne har redusert livslengde sammenliknet med øvrig befolkning, og den høye selvmordsraten blant psykisk syke kommenteres ikke i statsrapporten. Det finnes lite forskning på årsaker til funksjonshemmedes tidligere død. Dette bør etter vårt syn rapporteres, slik at passende tiltak iverksettes.

## **Artikkel 11 – Risikosituasjoner og humanitære nødssituasjoner**

I omtalen av artikkel 11 viser rapporten til ulike planer, men ikke noe om hva som er tidsperspektivet. Forøvrig inneholder rapporten lite konkrete tiltak utover nødmeldinger via sms. Konvensjonens artikkel 9 stiller krav til tilgjengelighet på IKT-området, inkludert nødtjenester. Fortsatt er døve og hørselshemmede hindret i å melde fra til nødetatene 110, 112, 113. Det foregår en utprøving med NØD-APP (113) i Sør-Trøndelag som gir mulighet til å melde fra til AMK. Men fortsatt er det ingen løsning på hvordan staten skal varsle døve og hørselshemmede om kriser og katastrofer. Vi etterlyser en generell orientering om hva som gjøres for å oppfylle artikkelen overfor døve og andre grupper som ikke fanges opp av standardiserte løsninger.

## **Artikkel 12 – Likhet for loven**

Norge har kommet med en tolkningserklæring i forhold til artikkel 12. Vi savner en begrunnelse av hvordan de vurderer sitt standpunkt opp mot General Comment no 1 om art 12. Rapporten inneholder heller ingen planer for eller beskrivelser av gjennomført opplæring i CRPD av verger. Når vergemålsloven beskrives på rapportens side 23 mangler en konkretisering av hvilke tiltak som ble iverksatt i forbindelse med et behov for økt kunnskap og kompetanse om den nye vergemålsloven.

Rapporten sier intet om hvordan den praktiske bruken av vergemålsloven stemmer overens med artikkel 12. Vi mener at bruken av faste verger bryter med de forpliktelsene som artikkel 12 pålegger statene. En verge skal bistå en person på grunnlag av dennes ønsker og preferanser. Det er ikke på noen måte mulig for en fast verge som aldri har truffet personen og kanskje har 40-50 andre man er verge for å oppfylle konvensjonens krav til dette.

Videre mener vi at vergemålslovens § 33, annet ledd, annet og tredje punktum brukes til å frata personer med verge enhver rett til å bestemme i eget liv. Bestemmelsen brukes på en enkel måte til å frata personen all selvbestemmelse og rettslige handleevne.

Vi ber om at rapporten inkluderer statistikk på vergemål, som viser antall hel- og delvis fratakelse av rettslig handleevne og antall vergemål uten fratakelse. Vi etterlyser også statistikk på antall faste verger.

Ellers viser vi til våre tidligere innspill om artikkel 12 og mener at det bør påpekes at staten ikke har dekning for å hevde at vergemålsloven samsvarer med CRPD, tvert imot.

### **Artikkel 13 – Tilgang til rettssystemet**

En særlig utfordring ved artikkel 13 og tilgangen til rettssystemet er i hvilken grad rettshjelploven bidrar til å sikre mennesker med nedsatt funksjonsevne effektiv tilgang til rettssystemet. Rettshjelploven beskrives ikke i rapporten i det hele tatt, noe den etter vår vurdering burde.

Videre savner vi en vurdering av hvordan ordningen med Barnehus rent faktisk fungerer. Vi har fått opplyst at Barnehuset i liten grad brukes til å foreta avhør av voksne med utviklingshemning, samtidig som rapporten «Avhør av særlig sårbare personer i straffesaker» viser at det er behov for regelendringer for å ivareta rettsikkerheten til personer med utviklingshemning.

### **Artikkel 14 – Frihet og personlig sikkerhet**

I forhold til artikkel 14 savnes en vurdering av hvordan staten ser på Statement on article 14 Of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities:

<http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=15183&LangID=E#sthash.dalnFv6p.dpuf>

Norge har levert en tolkningserklæring i forhold til artikkel 14. Slik vi ser det gjelder tolkningen kun i forhold til bruk av tvang i psykiatrien. Vi kan ikke se at bruken av tvang og makt ovenfor mennesker med utviklingshemning etter helse- og omsorgstjenestelovens kapittel 9 er nevnt. Vi savner en begrunnelse for at denne bestemmelsen om tvang og makt ikke omtales. Videre en generell drøftelse av bruken av tvang og makt ovenfor mennesker med utviklingshemning. De mange brudd på loven er ikke omtalt.

En sentral utfordring i forhold til artikkel 14 er å beskrive de ulike tiltakene som gjennomføres for å redusere bruken av tvang og makt. Dette gjøres ikke i rapporten.

### **Artikkel 16 – Frihet fra utnyttning, vold og misbruk**

NFU støtter handlingsplanen mot vold i nære relasjoner, men vi er bekymret for at ikke personer med nedsatt funksjonsevne har særlig fokus i handlingsplanen. En særlig utfordring i forhold til artikkel 16 om frihet fra utnyttning, vold og misbruk er hvordan tjenestetilbudet til funksjonshemmede, som utsettes for vold fra noen de har en nær relasjon til eller er avhengig av, fungerer. Dette berøres ikke i rapporten, utover i forhold til den nye tiltaksplanen mot barn og unge hvor også krenkelser fra tjenesteytelse skal omfattes. Vi savner en henvisning til rapporten fra NOVA/HIOA 2014 finansiert av BUFDIR, som blant annet påpeker manglende kompetanse i tjenesteapparatet/krisesentrene.<sup>1</sup>

Selv om statsrapporten viser til lovforbudet mot hatkriminalitet ber vi om at statistikk på dette inkluderes. En hovedutfordring i praksis er manglende registrering av hatkriminalitet, og dermed påfølgende manglende påtale i slike saker. Rapporten bør presisere når straffeloven av 2005 vil tre i kraft.

Det vern mot diskriminering som finnes i straffeloven § 349 a hører etter vår oppfatning til som en del av fremstillingen av konvensjonens artikkel 5, og ikke artikkel 16.

---

<sup>1</sup> Gundersen, Madsen og Wiinsvold: Tjenestetilbudet til voldsutsatte personer med nedsatt funksjonsevne, NOVA rapport 6/14, se <http://www.hioa.no/Om-HIOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2014/Tjenestetilbudet-til-voldsutsatte-personer-med-nedsatt-funksjonsevne>

### **Artikkel 17 – Vern om personlig integritet**

Et sentralt tema i forhold til manglende personlig integritet for personer med nedsatt kognitiv funksjonsevne, er særlig å ha felles bad med andre i boformer de ikke selv har valgt. De har videre rigide husordensregler som kan omfatte leggetider, bestemmelser om overnattingsbesøk og ikke valgfrihet i forhold til mat- og drikkeinntak. En gjennomgang av de prinsipper som styrer disse boformene ville være nyttige i statsrapporten i relasjon til artikkel 17.

Sterilisering er et alvorlig inngrep i den personlige integritet, slik at det er bra at rapporten gjennomgår vilkårene for når dette kan gjennomføres. Det mangles en tallfesting av dette materialet. Tilsvarende også for aborter.

### **Artikkel 19 – Retten til et selvstendig liv og til å være en del av samfunnet**

Artikkel 19 omhandler retten til et selvstendig liv og til å være en del av samfunnet. Et sentralt tema er i hvilken grad retten til å velge bosted blir oppfylt. Rapporten dokumenterer ikke i hvilken grad funksjonshemmede får bo slik de ønsker, og ikke tvinges inn i bofellesskap mot sin vilje. Forskningsfunn fra Tøssebro og Søderstrøm<sup>2</sup> og Kittelsaa og Tøssebro<sup>3</sup> viser at det for utviklingshemmede er i ferd med å skje en ny-institusjonalisering av boformene. Vi ber om at disse funnene omtales i statens rapport.

Rapporten beskriver heller ikke hvordan retten til likeverdig tilgang til varer og tjenester sikres.

I statsrapporten beskriver kapittelet om velferdsteknologi intet om ivaretagelse av personlig integritet, men beskriver kun de tekniske løsningene. Den norske ordningen for hjelpemidler er viktig for mange for å kunne ha et selvstendig liv. Dette bør få en betydelig større plass i hoveddokumentet, ettersom dette har vært et satsningsområde over lang tid. Selve lenken rapporten viser til på s 39 fungerer ikke lengre.

### **Artikkel 20 – Personlig mobilitet**

Personlig mobilitet er en viktig forutsetning for aktiv samfunnsdeltakelse, jf artikkel 20. Rapporten gjennomgår i store trekk ulike sider ved UU, men har i liten grad en beskrivelse av på hvilken måte funksjonshemmede sikres personlig mobilitet som gir størst mulig grad av uavhengighet. Tilsvarende beskrives ikke på hvilken måte hjelpemiddelformidlingssystemet sikrer funksjonshemmede gode tekniske hjelpemidler og gode assistanseordninger, noe som er uheldig, ettersom dette er et område som fungerer godt for funksjonshemmede. Gitt at rapporten har valgt å inndele dette kapittelet etter type transport er det etter vår oppfatning viktig at også «vei» beskrives på transportområdet, hvor status beskrives. Det innebærer at statistikk og indikatorer bør legges inn under det enkelte transportområdet, noe som etter vårt syn vil øke rapportens lesbarhet. På luftfartsområdet sies det noe om hvilke ombordstigningsløsninger som skal finnes, men ikke at de skal sikre personer som benytter disse en sikker og trygg av- og påstigning. Under punktet om individuelle stønadsordninger mangler informasjon om TT-ordningen, en ordning som er omfattende og praktisk viktig for mange.

### **Artikkel 21 – Ytringsfrihet og meningsfrihet og tilgang på informasjon**

Konvensjonen gir det offentliges plikt til å sikre at også de med nedsatt funksjonsevne har tilgang på offentlig informasjon blant annet gjennom offentlig finansierte radio og tv-sendinger samt det den enkeltes muligheter for samhandling med det offentlige. Gode systemer og

---

<sup>2</sup> Tøssebro og Søderstrøm: Innfridde mål eller brutte visjoner? Noen hovedlinjer i utviklingen av levekår og tjenester for utviklingshemmede, NTNU 2011:2

<sup>3</sup> Kittelsaa og Tøssebro: Store bofellesskap for personer med utviklingshemming, NTNU 2011

strukturer for dette i Norge i dag er ikke beskrevet i rapporten. Vi savner informasjon om tilgang på informasjon til hørsels, syns- og utviklingshemmede.

### **Artikkel 22 – Respekt for privatlivet**

Personvernutfordringene som identifiseres på rapportens side 44 knyttet til artikkel 22 om respekt for privatlivet oppfattes som svært reelle for dem det gjelder. Vi ber statsrapporten å beskrive hvilke ulike endringer som vil iverksettes for å bedre ivareta personvernet. Det sies intet om hvordan mennesker som bor i kommunale utleieenheter/samløkaliserte boliger får oppfylt sin rett til privatliv. Det er vanlig i kommunale utleieboliger hvor mennesker med utviklingshemning bor at de må leve med døren åpen inn til sin egen bolig. Det er også mange steder regler om besøkstider og inne tider.

### **Artikkel 23 – Respekt for hjemmet og familien**

En sentral utfordring ved artikkel 23- respekt for hjemmet og familien - som ikke nevnes i rapporten er en lik rett for personer med funksjonsnedsettelse å få hjelp, uavhengig av partner.

Et sentralt tema for familier til barn med funksjonshemming er å få oppfylt retten til å motta omfattende informasjon, tjenester og støtte på et tidlig tidspunkt. Hvilke tiltak som skal sikre dette er statsrapporten ganske taus på. Det vises til foreldrestøttende ordninger, men refererer ikke til hvilke. Det er heller ikke redegjort for svakhet/styrke ved disse.

### **Artikkel 24 - utdanning**

Når det gjelder utdanning beskriver statsrapporten de grunnleggende føringene for barns rett og plikt til utdanning i dag, men er svært generell. Også her foreligger lite kvantifiserbare opplysninger. Informasjon som etterlyses er særlig:

- Hvor stor andel av norske kommuner som praktiserer segregerte tiltak for elever med funksjonshemming og/eller behov for spesialpedagogiske tiltak?
- Finnes det en oversikt over antall klager på spesialpedagogisk hjelp etter at det øremerkede tilskuddet til barn med nedsatt funksjonsevne ble borte?
- Hvilke tiltak staten iverksetter for å veilede kommuner om inkluderende opplæring, lovverk og praksis?
- Finnes det en oversikt over antall klager som meldes til Fylkesmannen om vedtak om spesialundervisning?
- Hva gjør myndighetene for å sikre at de elevene som har behov for opplæring med bruk av alternativ og supplerende kommunikasjon etter opplæringsloven § 2-16 får dette?
- Statistikk som viser kommunal variasjon i tilbud, og i hvilken grad økonomi spiller en rolle for tilbudet.
- Hva gjør myndighetene for å sikre at barnehagene, skolene og PPT har nødvendig kompetanse til å undervise og veilede elever med utviklingshemning slik at opplæringen blir reell?
- Finnes det en oversikt over hvor mange som får innvilget hjelp av Statped.
- Hva gjør myndighetene for å sikre at Statped innehar den nødvendige spisskompetansen innen sine fagområder?
- Finnes det noen oversikt over hvorvidt elever med utviklingshemning innehar kompetanse (eks grunnet lære kandidatordningen) etter fullført videregående opplæring?

Vi savner også en henvisning til at elever som har behov for utvidet tid i grunnskolen kan søke om dette jf oppl. § 2-1, samt to år utvidet tid i videregående skole jf oppl. § 3-1..

Statsrapporten omtaler ikke elevens arbeidsmiljø, jf. kap 9A.

Statsrapporten inneholder videre en litt underlig setning øverst på s 47: "Spesialundervisningen kan også organiseres som en del av det ordinære opplæringstilbudet." Menes det her at spesialundervisning i utgangspunktet skal organiseres som en del av det ordinære tilbudet?

Vi savner også at rapporten sier noe om hvilke reaksjoner et tilsyn som avdekker rettighetsbrudd kan føre til.

### **Artikkel 25 - helse**

Rapporten problematiserer ikke i hvilken grad sosiale helseforskjeller særlig rammer funksjonshemmede og hva som gjøres med det basert på rapportens side 45, som beskriver at tall fra levekårsundersøkelse viser at funksjonshemmede har langt dårligere egenvurdert helse enn blant befolkningen for øvrig. Dette gjelder også tannhelse. Rapporten beskriver ingen pågående eller planlagte tiltak knyttet til dette.

Hvordan funksjonshemmede med sammensatte behov blir ivaretatt når det gjelder pasientforløp og koordinering av tjenester beskrives heller ikke.

Rapporten sier intet om hvordan reglene er når det gjelder å ivareta personer uten språk ved sykehusinnleggelse. Hvem har ansvaret og hvordan fungerer ordningen i praksis.

Rapporten beskriver bestemmelsene i forsikringsavtaleloven, og ikke forsikringsselskapenes *praksis* når det gjelder avslag på helse- og uføreforsikringer til funksjonshemmede. Det bør fremskaffes informasjon om dette.

### **Artikkel 26 – Habilitering og rehabilitering**

Det er uklart for oss hvorfor tall fra IPLOS-registeret knyttet til pleie og omsorg beskrives i tilknytning til bestemmelsen om habilitering og rehabilitering. Vi savner videre en beskrivelse av de «mange tiltak som skal bidra til god mestring og deltakelse i samfunnsliv og arbeidsliv».

Riksrevisjonen påpekte i 2012 store mangler innen habilitering og rehabilitering i Norge når det gjelder kapasitet, tverrfaglig samarbeid og kompetanse, samt store forskjeller mellom kommunene og regionene. En henvisning til denne rapporten, samt tanker om mulige tiltak for å bøte på dette etterlyses.

Når det gjelder den beskrivelse av koordinatorrollen i kommunene som gjøres i rapporten ber vi om at hele koordinator-rollens ansvarsoppgaver synliggjøres. I tillegg til de oppgaver som nevnes i rapporten, har koordinator også ansvar for å ha oversikt over behovene til kommunens innbyggere og kjenne til hvilke tilbud som finnes slik at personer får nødvendig hjelp og oppfølging.

### **Artikkel 27 - Arbeid og sysselsetting.**

Den medisinske forståelsen av funksjonshemning er fremdeles den rådene holdningen i Norge, noe som særlig synliggjøres i regelverket om arbeidsliv. For å få tilgang til de virkemidlene som NAV har i sin verktøykasse, må den enkelte ha nedsatt arbeidsevne på grunn av sykdom, skade eller lyte (den medisinske forståelsen). Dette gjelder uføretrygden og de ulike tiltakene/hjelpemidlene som kan benyttes.

Rapporten beskriver i liten grad en helhetlig plan for å sikre funksjonshemmede rett til arbeid på linje med andre. Hva er konkret gjort for å avdekke og hindre diskriminering av funksjonshemmede i arbeidslivet? Hva slags innsats har departementene hatt overfor grupper av funksjonshemmede som er uten arbeid, særlig når det gjelder personer over 30 år og som



er på andre helserelevante ytelser enn arbeidsavklaringspenger? Det mangler forskning og dokumentasjon på dette området. En utfordring er imidlertid at eksisterende forskning bygger på en medisinsk forståelse av funksjonshemming og kan derfor ikke avdekke diskrimineringen.

Ovenstående også i lys av at «Jobbstrategi for personer med nedsatt funksjonsevne» først og fremst har vært en strategi for unge under 30 år. Høringsnotatet beskriver de ulike barrierene som Jobbstrategien skal forebygge. Vi etterlyser imidlertid dokumentasjon som viser hvordan Jobbstrategien er/ skal videreutvikles mht å bygge ned disse barrierene, samt å dokumentere hvilke barrierer som er mest vektlagt og hvordan tiltak er innrettet for å redusere barrierene. Rapporten bør også fremstille hvordan tiltakene virker.

Under avsnittet «Individuell tilrettelegging» i Statens høringsdokument vises det til VTA, som er en god ordning for mange brukere. En god statlig styring og forankring av arbeidsinkluderingspolitikken er viktig også for denne gruppen. Staten kan sikre at det ikke oppstår store forskjeller mellom kommunene, og midler kan målrettes til brukerne. Vi etterlyser noe mer informasjon om VTA og gode erfaringer i rapporten. Mange som har fått arbeidsplass i en VTA-bedrift vil ha mulighet til å ut i det ordinære arbeidslivet etter en stund. Finnes det noen oversikt over hvorvidt dette skjer?

Mange av våre medlemmer opplever at NAV ikke vurderer arbeidsevnen ettersom de har utviklingshemning. De får isteden innvilget uføretrygd så snart de fyller 18 år. For noen vil dette være riktig. Det er imidlertid også mange som vil ha mulighet til å jobbe hel eller deltid med bistand fra NAV.

- Finnes det oversikt fra NAV om hvor mange personer med utviklingshemning som får arbeidsevnevurdering og eventuelt tilbud om bistand fra NAV utover VTA?
- Finnes det en oversikt over hvor mange som venter på plass i VTA?

Våre medlemmer har stort sett innvilget uføretrygd, og har dermed ikke tilgang til Arbeids- og utdanningsreiser. Vi savner en utførlig beskrivelse av dette tiltaket, og begrunnelse for hvorfor tiltaket ikke gjelder for personer med innvilget uføretrygd, mange er i arbeid i VTA.

En av regjeringens store nye politiske satsninger er tiltakssammenslåinger og mer adgang til midlertidige ansettelser for å inkludere flere med nedsatt arbeidsevne i arbeid. Vi kan ikke se at dette er nevnt i rapporten, og ber om at dette inkluderes om det er mulig å tallfeste tiltakene.

### **Artikkel 29 – Deltagelse i det politiske og offentlige liv**

Artikkel 29 gir personer med nedsatt funksjonsevne rett til lik deltagelse i det politiske og offentlige liv på lik linje med andre. Det at muligheten til elektroniske valg er fjernet, og at det er gitt tydelige politiske signaler om at dette ikke vil videreføres er en praktisk hindring for mange funksjonshemmede.

Vi ber om at de tall rapporten viser til nederst på side 59 inntas i rapporten, samt referansen til hvor det er hentet. Tall for hvor mange valglokaler som var tilgjengelige under siste Stortingsvalg i 2013 bør presenteres, i likhet med relevante funn fra evaluering av valgene.

Det er påfallende at rapporten øverst på side 60 sier at det er liten forskjell når det kommer til andelen som har eller har hatt politiske verv, men bare to avsnitt nedenfor uttaler at de kommunale rådene for mennesker med nedsatt funksjonsevne som er etablert i noen kommuner «bidrar til at mennesker med nedsatt funksjonsevne blir hørt, til tross for at denne gruppen av befolkningen kan ha vanskelig for å nå opp i de politiske partienes nominasjonsprosesser». Dette er selvmotsigende. Vi etterlyser følgelig dokumentasjon for påstand om deltakelse i politikken.

### **Artikkel 30 – deltagelse i kulturliv, fritidsaktiviteter, fornøyer og idrett.**

Statsrapporten sier noe om satsing, men ikke så mye om resultater. Ledsagerordninger innen idretten beskrives ikke. Når det gjelder museum uttaler rapporten på s 61 om tilrettelagt formidling opplyser 68% at de har dette. Vi kan ikke forstå at dette tallet stemmer, og ber om at referanse til tallmaterialet opplyses.

### **Artikkel 31- Statistikk og innhenting av data**

Gitt at personopplysningsloven gjør informasjon om nedsatt funksjonsevne til en sensitiv personopplysning, er spørsmålet om i hvilken grad staten har tilstrekkelig informasjon, herunder statistiske data og forskningsdata, til å utforme og gjennomføre politikk som gir konvensjonen virkning.

Gjennom vårt skyggerapporteringsarbeid ser vi at det mangler forskning og statistikk på mange felt. I gjennomgangen av artikkel 31 om statistikk og innhenting av data, savner vi spesielt forskning med diskrimineringsperspektiv. En oversikt over ulike helseregistre etterlyses.

### **Artikkel 32- Internasjonalt samarbeid.**

Rapporten gir en god situasjonsbeskrivelse av funksjonshemmedes rettigheter og løfter frem innsatsen som planlegges innen utdanning og humanitær innsats.

Avsnittet om Norges arbeid for menneskerettighetene og St.meld 10 (2014-2015) Muligheter for alle... er svært generell og sier lite om hvordan regjeringen tenker å konkretisere arbeidet for å fremme funksjonshemmedes rettigheter i denne satsingen.

Rapporten omtaler situasjonen for barn med nedsatt funksjonshemmede i konflikt og katastrofer. Her skulle vi gjerne sett at rapporten ikke bare sier at den vil gi en million nye barn tilgang på kvalitetsutdanning i krise og konflikt, men at denne satsingen også skal inkludere funksjonshemmede barn i kriser og konflikter.

Tekstforslag.

Regjeringen viser til at Utenriksdepartementet har et strategisk samarbeid med Atlas-alliansen. Vi mener at rapporten også burde si noe om innhold for dette samarbeidet og hva regjeringen har som målsetting for dette og ønsker å få ut av dette strategiske samarbeidet.

Med vennlig hilsen

Vibeke Seim Haugen  
generalsekretær

Hedvig Ekberg  
juridisk rådgiver